

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

11-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/11 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI*Rahmankulova Adolat Xushbakovna*

ПРОБЛЕМЫ РЕАБИЛИТАЦИИ НАСИЛЬСТВЕННО ПЕРЕСЕЛЕННЫХ НАРОДОВ

В УЗБЕКИСТАН В 1930 – 1940-е ГОДЫ..... 11-19

Назирхожаев Мухаммадалихожа Касимхожаевич

ФОРМИРОВАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ЛАГЕРЕЙ ДЛЯ СОДЕРЖАНИЯ ЯПОНСКИХ

ВОЕННОПЛЕННЫХ В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ..... 20-29

Kaypova Malika Dautbay qizi

MUSTAQILLIQ YILLARIDA TURIZM SOHASIDAGI ISLOHOTLAR..... 30-33

Sobirova Dilfuza, Mirzaaxmedov Xabibullo, Odiljonov Xayitali

QO'QON XONLIGINING DIPLOMATIK ALOQALARI 34-39

Raupova Mushtariybegim Ilxomjon qizi

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGINING MA'MURIY-HUDUDIIY BOSHQARUVI

TARIXSHUNOSLIGI 40-47

Сапарбаев Бунёд Хуррамбек оглы

ДИПЛОМАТИЯ И ТОРГОВЛЯ НА ПЕРИФЕРИИ ИМПЕРИЙ: ВЗАИМООТНОШЕНИЯ

ХИВИНСКОГО ХАНСТВА И РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ

МУХАММАД РАХИМХАНА I (1806–1825) 48-54

Рузибоев Самандарбек, Ахмадбекова Ўғилой

НАУЧНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЯ АБУ РАЙХОНА БЕРУНИ

«АЛ-АСАР АЛЬ-БАКИЯ»: МЕТОДОЛОГИЯ, ИСТОЧНИКИ И КУЛЬТУРНО-

ХРОНОЛОГИЧЕСКИЕ ВОЗЗРЕНИЯ 55-64

Tilovov Mirqosim Amanturdiyevich

OLTINSOY TUMANI ARXEOLOGIK XARITASI 65-70

Shamshidinov Baxriddin Sharobiddin o'g'li

O'ZBEKISTONDA NEFT VA GAZ SANOATI TARIXI (1900-1950 YILLAR) 71-76

Abdurasulov Akmaljon

TURKISTONDA MATBAACHILIKNING VUJUDGA KELISHIDAGI HAMKORLIK

ALOQALARI TARIXI..... 77-86

Abatov Aydos

QORAQALPOG'ISTONDA SANOATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH

BOSQICHLARI (XX ASR II YARMI) 87-90

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI*Pirmatova Farangiz Ma'rufjonovna*

THE EFFECTS OF GREEN ECONOMY IMPLEMENTATION ON ECONOMIC GROWTH

IN DEVELOPING COUNTRIES..... 91-99

Jumabayev Adilbek Bazarbayevich

WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF REGIONAL ECONOMIC POTENTIAL 100-107

<i>Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o'g'li</i> BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY NAZORATNI RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH	108-114
<i>Fayzieva Dilyora Shamsitdin kizi,</i> INSTITUTIONAL PRISM OF DIGITAL DIVIDENDS: THE IMPACT OF HUMAN CAPITAL AND "ANALOG COMPLEMENTS" ON THE DYNAMICS OF SOCIO-ECONOMIC INEQUALITY.....	115-123
<i>Турдыев Гайрат Ялгашевич</i> РАЗВИТИЕ АВТОКОЛОНИ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСПОРТНЫХ РЕФОРМ: ИСТОРИЧЕСКИЙ И СОВРЕМЕННЫЙ ЭТАПЫ.....	124-129
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHAR AHOLISINING IJTIMOY MUAMMOLARINING IJTIMOY FALSAFIY TAHLILI ..	130-134
<i>Kenjayeva Dilrabo Rominovna</i> INSONIYAT TARIXI VA DINIY BAG'RIKENGLIK	135-139
<i>Karimov Raxmat Raxmanovich</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖЦИВИЛИЗАЦИОННОЙ ФИЛОСОФИИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ	140-146
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> NAZARIY FALSAFANI TASNIFLASHDA AHMAD TOSHKO'PRIZODA YONDASHUVI.....	147-151
<i>Raximdjanova Dilnavoz Sunnat qizi</i> IBN RUSHDNING TAFAKKUR ERKINLIGI HAQIDAGI QARASHLARI.....	152-155
<i>Abdunazarov Lutfillo Mamanovich</i> YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA URBANIZATSIYA JARAYONLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURATI	156-160
<i>Tangirov Nizom Abduraxmonovich</i> NOOSFERA VA BARQAROR RIVOJLANISH PARADIGMASINING FALSAFIY-METODOLOGIK ASOSLARI	161-166
<i>Yusupova Nargiza Ro'stamovna</i> O'ZBEK ETNOMUSIQASIGA OID TARIXIY MANBA VA MUTAFAKKIRLAR ETNOMUSIQA BORASIDAGI QARASHLARINING FALSAFIY TAHLILI.....	167-172
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich</i> MA'NAVIY BARKAMOL YOSHLAR DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA G'OYAVIY TARBIYANING O'RNI	173-177
<i>Xamdamov Behzod</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR DUNYOQARASHIDA VATANPARVARLIK G'OYALARINING FALSAFIY-TARIXIY ASOSLARI	178-185
<i>Bekchanov Sanjar Ibragimovich</i> "MODERNIZATSIYA" TUSHUNCHASINING IJTIMOY-FALSAFIY MOHIYATI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA MILLIY KONSEPSIYALAR.....	186-190
<i>Adizov Azim Tolibovich</i> IJTIMOIY KONFRONTATSIYANING TUZILISHI VA DINAMIKASI.....	191-196

<i>Eshmurodov Nabillo</i> GLOBALLASHUV JARAYONIDA SHAXS MA'NAVİYATINING TRANSFORMATSIYASI VA BEGONALASHUV MUAMMOSI	197-201
<i>Yokubov Suxrob Firdavsovi</i> TASAVVUF TA'LIMOTINING G'OYAVIY MANBALARI	202-206
<i>Najimidinova Dilnoza Gulomjonovna</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEK MILLIY OILASINING IJTIMOIY-FALSAFIY MASALALARI	207-210
<i>Otokulov Abror Sobirkulovich</i> JAMIYATDA MA'NAVİY-AXLOQIYLIKNI YUKSALTIRISHDA SHAXS MAS'ULIYATINI OSHIRISH OMILI	211-217

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Maxamadaliyeva Zuxra Baxrom qizi, Adilova Nasiba Raximboy qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA MADANIY METAFORALARNING MOHIYATI	218-222
<i>Xusainova Zilola Yuldashevna, Yangibayeva Surayyo Gulumboyevna</i> DIAXRON KORPUS ALGORITMLARI	223-228
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> POLITICAL EXILE AND PERSONAL IDENTITY IN LORD BYRON'S LIFE AND WORK	229-233
<i>Karimova Ozodaxon Avazxon qizi</i> A LINGUO-PRAGMATIC STUDY OF INFORMAL SPEECH IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES: COMPARATIVE ANALYSIS OF COMMUNICATIVE STRATEGIES, SOCIOCULTURAL CONTEXTS, AND PRAGMATIC FUNCTIONS	234-240
<i>Айтмуратова Турсынай Маратовна</i> КОНЦЕПТ «ТРУД» В ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	241-244
<i>Fayzullayeva Zebuniso Abdukarimovna</i> KONYUNKTIVNING SEMANTIK-PRAGMATIK XUSUSIYATLARI	245-248
<i>Sodikova Vasilakhon, Gavharoy Isroiljon qizi</i> THE ISSUES OF INFORMATION SECURITY AND RELIABILITY IN MODERN JOURNALISM	249-258
<i>Холикова Замира</i> СРАВНИТЕЛЬНО-СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С КОМПОНЕНТОМ-ЗООНИМОМ «СОБАКА» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	259-272

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Турсунова Маликахон Улугбековна</i> СООТНОШЕНИЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ РАНГОВ С КВАЛИФИКАЦИОННЫМИ КЛАССАМИ ДОЛЖНОСТЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗНАЧЕНИЯ КЛАССОВ И РАНГОВ В ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	273-286
<i>Karaketova Dilnoza Yuldashevna</i> JINOYAT SUBYEKTINI TAVSIFLOVCHI BELGI SIFATIDA RETSIDIV	287-294
<i>Мируктамова Феруза Лутфуллаевна</i> ПРАКТИКА ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ И БЕЗОПАСНОСТИ ДЕТЕЙ ОТ ИНФОРМАЦИОННЫХ УГРОЗ	295-300

<i>Xodjiev Yunus Muxitdinovich</i> MULK HUQUQIDAN VOZ KECHISHNING AYRIM MASALALARI.....	301-309
<i>Akayeva Marapat Abduxalikovna</i> FUQAROLIK HUQUQIDA ASSOSSIZ BOYLIK ORTTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA ...	310-317
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> ENERGETIKA SEKTORIDA ATROF-MUHITGA TA'SIRNI BAHOLASH TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING HUQUQIY SHART-SHAROITLARI.....	318-326
<i>Jiyenbayev Baxadir Ospanovich</i> EKOLOGIK AUDITNI HUQUQIY TA'MINLASHGA DOIR HUQUQIY NORMALARNING ILMIY VA NAZARIY MOHIYATI	327-332
<i>Шомуратова Пальмира Комил қизи</i> РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА СОСТЯЗАТЕЛЬНОСТИ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ: ПРЕДЕЛЫ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСИЛЕНИЯ	333-339
<i>Калдарбеков Асылжан Оспанович</i> РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ПРАВОВАЯ ОХРАНА ЗЕМЕЛЬ ЛЕСНОГО ФОНДА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ОПЫТ КАЗАХСТАНА И УЗБЕКИСТАНА	340-351
<i>Istamova-Fayzullaeva Dilafruz Oybek qizi</i> SOMATIK HUQUQLARNING NAZARIY TALQINI: GERMANIYA VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY HUQUQIY TAHLIL	352-359
<i>Urakov Djaxongir Rajabovich</i> PROKURATURA ORGANLARINING YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTİKASINI AMALGA OSHIRISH BORASIDA HAMKORLIK FAOLIYATI	360-365
<i>Байтурова Ауда Набиевна</i> СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	366-373
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR JINOYATCHILIGI TUSHUNCHASI NAZARIY VA QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	374-382
<i>Mustafaqulov Dilshod Salomovich</i> NORMA IJODKORLIGI JARAYONIDA QONUNIYLIK PRINSIPI	383-389
<i>Nomazov Ixtiyor Ismailovich</i> ISBOT QILISH ELEMENTI SIFATIDA KO'RSATUVLARNI OLDINDAN MUSTAHKAMLAB QO'YISH	390-394
<i>Xoliqnazarov Farhod Bozor o'g'li</i> INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI JINOIY-HUQUQIY HIMOYA QILISH MASALALARI ...	395-399
<i>Normuratov Aktam Tulaboy o'g'li</i> OLIY TA'LIM TIZIMIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	400-403
<i>Шомахсудов Шоакрам Шомуратович, Парахатова Шахноза Ерназаровна</i> ОСОБЕННОСТИ ПОЛУЧЕНИЯ ОБРАЗЦОВ ДЛЯ КОМПЬЮТЕРНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	404-411
<i>Rasulov Baxtiyor Shavkatovich</i> O'ZBEKISTONDA ATMOSFERA HAVOSINI MUHOFAZA QILISH VA EKOLOGIK NAZORATNI KUCHALTIRISH MASALALARI.....	412-418

<i>Javlijeva Gullola Abdurahim qizi</i> IJARA MEHNATI — NOTIPIK MEHNAT MUNOSABATLARINING SHAKLI SIFATIDA.....	419-425
<i>Babaeva Irodakhon Erkinjon qizi</i> ISSUES OF IMPLEMENTING INTERNATIONAL LEGAL NORMS IN THE FIELD OF CLIMATE CHANGE INTO THE NATIONAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	426-434
<i>Ядгаров Шахрух</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ШАНХАЙСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА КАК СУБЪЕКТА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	435-439
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li</i> FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA BO'LAJAK MUHANDISLARNING FIZIKA FANIDAN NOSTANDART TOPSHIRIQLARNI BAJARISH ORQALI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH.....	440-446
<i>Ismaylov Azerbay Saparniyazovich</i> SUN'IY INTELLEKTNING TA'LIMDAGI O'RNI.....	447-451
<i>Xolmirzayeva Gulbahor Baxodirovna</i> MAKTABGACHA TA'LIMDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARNI MILLIY MODEL BILAN UYG'UNLASHTIRISH MEXANIZMLARI.....	452-457
<i>Raximova Lolaxon Abduraximovna</i> TALABALARNING KLINIK QAROR QABUL QILISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA BIOFIZIK DIAGNOSTIKA TEXNOLOGIYALARINI INTEGRATIV O'QITISH METODIKASI.....	458-462
<i>Toshmamatova Munisa Toshmamatovna</i> UMUMTA'LIM FANLARIDAN DARS SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING MAVJUD HOLATI TAHLILI.....	463-466
<i>Raximdjanova Malikaxon Gapurdjanovna, Baybabayeva Shoiraxon Ismatovna</i> INTERCULTURAL COMPETENCE AND REFLECTIVE LEARNING IN GLOBALIZED HIGHER EDUCATION: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS.....	467-473

Received: 1 December 2025
Accepted: 15 December 2025
Published: 30 December 2025

Article / Original Paper

HISTORY OF THE OIL AND GAS INDUSTRY IN UZBEKISTAN (1900-1950)

Shamshidinov Bakhridin Sharobiddin o'g'li

Andijan State Technical Institute

Assistant of the Department of Languages and Humanities

Abstract. In this article, the initial stages of the formation and development of the oil and gas industry in the territory of Uzbekistan (1900-1950) are analyzed from a historical and economic point of view. The study examines the discovery of oil and gas fields, the development of extraction technologies, the organization of industry, and the impact of state policy. The article is based on archival documents, statistical data, and scientific literature.

Keywords: oil industry, gas industry, Uzbekistan, Fergana Valley, industrialization, Soviet period, mining, geology.

O'ZBEKISTONDA NEFT VA GAZ SANOATI TARIXI (1900-1950 YILLAR)

Shamshidinov Baxridin Sharobiddin o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

Tillar va gumanitar fanlar kafedrasi assistenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston hududida neft va gaz sanoatining shakllanishi va rivojlanishining dastlabki bosqichlari (1900-1950 yillar) tarixiy-iqtisodiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda neft va gaz konlarining kashf etilishi, qazib olish texnologiyalarining rivojlanishi, sanoatning tashkil etilishi va davlat siyosatining ta'siri ko'rib chiqilgan. Maqola arxiv hujjatlari, statistik ma'lumotlar va ilmiy adabiyotlar asosida yozilgan.

Kalit so'zlar: neft sanoati, gaz sanoati, O'zbekiston, Farg'ona vodiysi, industriallashuv, sovet davri, qazib olish, geologiya.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI11Y2025N09>

Kirish. XX asrning boshlarida O'rta Osiyo, xususan, O'zbekiston hududi neft va gaz resurslarini qazib olish nuqtai nazaridan juda muhim strategik ahamiyatga ega bo'lgan. 1900-1950 yillar oralig'i bu hududda neft va gaz sanoatining shakllanishi va rivojlanishining muhim bosqichi hisoblanadi. Ushbu davr ikki asosiy tarixiy davrni o'z ichiga oladi: Rossiya imperiyasi davri (1900-1917) va Sovet hokimiyati davri (1917-1950)[1. C 23].

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, zamonaviy O'zbekiston iqtisodiyotida neft va gaz sanoati strategik ahamiyatga ega bo'lib, uning tarixiy ildizlarini o'rganish bugungi kun muammolarini tushunish va kelajakni rejalashtirish uchun zarurdir. Tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda neft va gaz sanoatining shakllanish jarayonini tahlil qilish va uning tarixiy rivojlanish bosqichlarini sistemali ravishda ko'rib chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot tarixiy-ilmiy metodlarga asoslangan holda olib borildi. Jumladan, quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **Tarixiy-tahliliy metod** — neft va gaz sanoatining rivojlanish bosqichlarini aniqlashda;

- **Manbashunoslik tahlili** — arxiv hujjatlari, statistik ma'lumotlar va ilmiy adabiyotlarni o'rganishda;
- **Taqqoslash metodi** — 1900–1917 va 1917–1950-yillar davridagi rivojlanish xususiyatlarini solishtirishda;
- **Tizimli yondashuv** — neft va gaz sanoatini iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlar bilan bog'liq holda tahlil qilishda.

Tadqiqotda sovet davri statistiklari, ilmiy monografiyalar va soha bo'yicha tadqiqot ishlari asosiy manba sifatida foydalanildi

XIX asrning oxiri — XX asrning boshlarida Rossiya imperiyasi O'rta Osiyoda tabiiy boyliklarni qidirish va qazib olishga katta e'tibor qarata boshladi. Eng qadimgi geologik tadqiqotlar 1870-1880-yillarda boshlangan bo'lsa-da, tizimli qidiruv ishlari XX asrning boshlarida jadallashdi.

Farg'ona vodiysi neft sanoati uchun eng muhim hudud bo'lib, bu yerda birinchi neft konlari topildi. 1902-yilda rus geologi I.M. Gubkin rahbarligida Farg'ona vodiysida keng ko'lamli geologik tadqiqotlar olib borildi. 1908-yilda Chust tumani yaqinidagi Changirik konida birinchi neft qatlami topildi. Bu kashfiyot O'rta Osiyoda neft sanoatini rivojlantirish uchun asos bo'ldi.

1910-1912-yillarda Farg'ona vodiysining turli qismlarida geologik qidiruv ishlari davom ettirildi. Natijada Andijon, Namangan va Xo'jand atrofida bir necha istiqbolli maydonlar aniqlandi[2. C. 45-47]. Shu bilan birga, Qashqadaryo va Surxondaryo hududlarida ham dastlabki tadqiqotlar olib borildi, ammo bu hududlarda sanoat miqyosida ishlab chiqarish keyinroq boshlandi.

Birinchi neft qazib olish korxonalari 1908-1910-yillarda Farg'ona vodiysida tashkil etildi. 1908-yilda "Farg'ona neft jamiyati" tuzildi va Changirikda birinchi neft qudug'i qazildi. Dastlab ishlab chiqarish hajmlari juda kichik bo'lib, kuniga 5-10 tonna neft qazib olinardi.

1910-yilda Chust yaqinidagi Andijonneftda ikkinchi yirik korxona ochildi. Bu korxonada zamonaviyroq qazib olish uskunalari qo'llanildi va kunlik ishlab chiqarish 15-20 tonnaga yetdi. 1911-1912-yillarda Namangan va Xo'jand atrofida yana bir necha kichik korxonalar tashkil etildi.

Biroq, texnologik jihatdan bu korxonalar juda primitiv edi. Qazib olish asosan qo'l mehnatiga asoslangan, transport muammolari katta qiyinchiliklar tug'dirardi. Bundan tashqari, malakali mutaxassislarining etishmasligi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi sanoatning rivojlanishiga to'sqinlik qilardi.

1914-yilda boshlangan Birinchi jahon urushi O'zbekiston hududidagi neft sanoatiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatdi. Bir tomondan, harbiy ehtiyojlar neftga bo'lgan talabni keskin oshirdi, ikkinchi tomondan, transport muammolari, mehnat kuchining kamayishi va investitsiyalarning to'xtashi sanoatni inqirozga olib keldi.

1914-1916-yillarda Farg'ona neft konlarida ishlab chiqarish nisbatan oshdi va yillik 50-60 ming tonna darajasiga yetdi[3. C. 12]. Biroq, 1917-yilgi inqilobiy voqealar va fuqarolar urushi sanoatni to'liq to'xtatishga olib keldi. Ko'plab korxonalar ishdan to'xtadi, uskunalar talon-taroj qilindi, mutaxassislar hududni tark etishdi.

1917-yil oktyabr inqilobidan keyin barcha sanoat korxonalari milliyashtirildi. 1918-yilning bahorida O'rta Osiyo neft sanoati Xalq xo'jaligi oliy kengashi (VSNKh) tizimiga o'tkazildi. Bu jarayon bir necha yil davom etdi va fuqarolar urushi sharoitida juda qiyin kechdi.

1920-yilda Turkiston Respublikasi tarkibida “Turknert” birlashmasi tashkil etildi[12]. Bu tashkilot Oʻrta Osiyo neft sanoatini boshqarish va rivojlantirish vazifasini oldi. Biroq, dastlabki yillarda fuqarolar urushi, iqtisodiy inqiroz va kadrlar muammosi tufayli sanoat deyarli ishlamadi.

1921-yilda eʼlon qilingan Yangi iqtisodiy siyosat (NEP) neft sanoatining tiklanishida muhim rol oʻynadi. 1922-yildan boshlab Fargʻona konlarida ishlab chiqarish asta-sekin tiklana boshladi. 1923-yilda yillik ishlab chiqarish 30 ming tonnaga, 1925-yilda esa 45 ming tonnaga yetdi.

1925-yilda Oʻzbekiston SSR taʼsis topganidan keyin respublika neft sanoatini rivojlantirish boʻyicha maxsus dastur qabul qilindi. Ushbu dasturga koʻra:

- Fargʻona konlarini modernizatsiya qilish
- Yangi geologik qidiruv ishlarini olib borish
- Neft qayta ishlash zavodlarini qurish
- Kadrlar tayyorlash tizimini yaratish rejalashtirildi

1926-1928-yillarda Andijonda kichik neft qayta ishlash zavodi qurildi[4. B. 34]. Bu zavod yiliga 20-25 ming tonna xom neftni qayta ishlash quvvatiga ega edi va benzin, kerosin va mazut ishlab chiqardi.

NEP davrida kadrlar tayyorlash masalasiga alohida eʼtibor berildi. 1924-yilda Toshkentda neft va kon sanoati boʻyicha texnikum ochildi. 1927-yilda Oʻrta Osiyo Davlat universitetida geologiya fakulteti tashkil etildi va neft geologiyasi mutaxassislari tayyorlash boshlandi.

Texnik jihatdan ham sezilarli oʻzgarishlar yuz berdi. 1926-1928-yillarda Bakudan va boshqa neft hududlaridan zamonaviy qazib olish uskunalari olib kelindi[19]. Rotorli burgʻulash usuli tatbiq etila boshlandi, bu esa quduqlarning chuqurligini oshirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini berdi.

1928-yilda boshlangan birinchi besh yillik reja Oʻzbekiston neft sanoati uchun yangi bosqich boʻldi. Rejaga koʻra, Oʻzbekistonda neft ishlab chiqarishni 1932-yilga qadar 150 ming tonnaga yetkazish moʻljallangan edi. Garchi bu koʻrsatkich toʻliq amalga oshirilmagan boʻlsa-da (1932-yilda 98 ming tonna), sanoat sezilarli oʻsishga erishdi.

1933-1937-yillar ikkinchi besh yillik rejada neft sanoatiga yanada katta investitsiyalar ajratildi. Bu davrda:

- Fargʻona konlarida yangi quduqlar qazildi
- Neftni tashish uchun quvur liniyalari qurildi
- Qayta ishlash quvvatlari kengaytirildi
- Yangi konlar kashf etildi

1937-yilda Oʻzbekiston neft ishlab chiqarish boʻyicha Oʻrta Osiyoda yetakchi oʻringa chiqdi, yillik ishlab chiqarish 180 ming tonnani tashkil etdi.

1930-yillarning oxirida Oʻzbekistonda gaz sanoati ham rivojlana boshladi. 1938-yilda Gazli yaqinida birinchi yirik gaz konlari topildi [5. C. 156]. Bu kashfiyot Oʻzbekiston energetikasi uchun tarixiy voqea boʻldi.

1939-yilda “Oʻzbekgaz” tashkiloti tuzildi va gaz qazib olish hamda uni isteʼmol qilishni tashkil etish boʻyicha ishlar boshlandi. Dastlab gaz asosan mahalliy ehtiyojlar uchun — Buxoro va Toshkentning ayrim korxonalarini yoqilgʻi bilan taʼminlash uchun ishlatildi.

1940-yilda Toshkentdan Gazliga birinchi gaz quvuri qurildi. Bu quvurning uzunligi 120 km bo'lib, u O'rta Osiyo gaz tashish tizimining boshlanishi hisoblanadi.

1930-yillar O'zbekistonda neft-gaz geologiyasi sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarining jadal rivojlanish davri bo'ldi. 1934-yilda O'zbekiston SSR Fanlar akademiyasi tashkil etildi va uning tarkibida geologiya instituti ochildi.

1936-yilda taniqli sovet geologi I.M. Gubkin O'zbekistonni ikkinchi marta tashrif buyurdi va hududning neft-gaz salohiyatini baholadi. Uning xulosalariga ko'ra, O'zbekiston hududida, ayniqsa Ustyurt platosi va Qashqadaryo viloyatida katta neft va gaz zaxiralari mavjud edi.

1938-1940-yillarda Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida keng ko'lamli geologik qidiruv ishlari amalga oshirildi. Bu ishlar natijasida bir necha istiqbolli tuzilmalar aniqlandi, ammo ularning sanoat miqyosida ishlab chiqarilishi Ikkinchi jahon urushidan keyin boshlandi.

1941-yil 22-iyunda boshlangan Ikkinchi jahon urushi O'zbekiston neft-gaz sanoatiga muhim ta'sir ko'rsatdi. Urushning dastlabki bosqichida, Kavkaz neft hududlari xavf ostida qolganda, O'rta Osiyo neft konlarining strategik ahamiyati keskin oshdi.

1941-1942-yillarda mamlakatning g'arbiy hududlaridan ko'plab neft sanoati korxonalari O'zbekistonga ko'chirildi. Farg'ona vodiysiga Grozniy va Maykopdan uskunalar, kadrlar olib kelindi. Bu jarayon juda qiyin sharoitlarda amalga oshirildi, ammo natijada O'zbekiston neft ishlab chiqarishni oshirish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Urush yillarida O'zbekiston neft-gaz sanoatida ishlab chiqarish keskin oshdi. 1941-yilda 180 ming tonna bo'lgan neft ishlab chiqarish 1943-yilda 320 ming tonnaga, 1945-yilda esa 450 ming tonnaga yetdi. Bu o'sish bir necha omillar hisobiga erishildi:

- Yangi quduqlarning tez suratlar bilan qazilishi
- Mehnat smenalarining uzaytirilishi
- Ishlab chiqarish texnologiyalarining yaxshilanishi
- Ishchilar va mutaxassislarning mehnat g'ayratining oshishi

Gaz ishlab chiqarish ham oshdi. 1945-yilda O'zbekistonda 150 million kub metr tabiiy gaz qazib olindi[6. B. 29]. Gaz asosan harbiy zavodlar va energetika obyektlarini ta'minlash uchun ishlatildi.

Urush yillarida erkak ishchilarning ko'p qismi frontga ketganligi sababli, neft-gaz sanoatida kadrlar muammosi keskinlashdi. Bu muammo ayollar va yoshlarni keng miqyosda jalb qilish orqali hal etildi.

1942-1943-yillarda Farg'ona neft konlarida ishchilarning 60% dan ortig'ini ayollar tashkil etdi. Ular nafaqat yengil ishlarda, balki qazib olish, burg'ulash kabi og'ir ishlarda ham mehnat qilishdi. Tezkor kadrlar tayyorlash uchun maxsus kurslar tashkil etildi.

Urush tugaganidan keyin O'zbekiston neft-gaz sanoati tinch yo'lga o'tishni boshladi. 1946-1950-yillar to'rtinchi besh yillik rejada sanoatni modernizatsiya qilish, yangi konlarni kashf etish va ishlab chiqarishni yanada oshirish rejalashtirildi.

1946-yilda frontdan qaytgan mutaxassislar va ishchilar yana o'z ish joylariga qaytishdi. Bu kadrlar muammosini bartaraf etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam berdi.

1946-1950-yillarda O'zbekistonda bir necha yirik kashfiyotlar amalga oshirildi. 1946-yilda Qashqadaryo viloyatida Muborak neft koni topildi[7. B. 41-42]. Bu kon keyinchalik O'zbekistonning eng yirik neft konlaridan biriga aylandi.

1948-yilda Gazli gaz konida yangi, yanada katta qatlamlar topildi. Geologik hisob-kitoblarga ko'ra, bu konning zaxirasi bir necha trillion kub metr gazni tashkil etardi. 1949-yilda Surxondaryo viloyatida ham istiqbolli neft konlari aniqlandi.

Bu kashfiyotlar O'zbekiston neft-gaz sanoatining kelajagi uchun katta ahamiyatga ega bo'ldi va 1950-yillarning ikkinchi yarmida jadal rivojlanish uchun asos yaratdi.

1950-yilda O'zbekistonda 520 ming tonna neft va 200 million kub metr gaz ishlab chiqarildi[42]. Garchi bu ko'rsatkichlar SSSR miqyosida katta ulushni tashkil etmasa-da (neft bo'yicha 1,5%, gaz bo'yicha 3%), O'zbekiston respublikasi iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega edi.

Neft-gaz sanoati O'zbekiston sanoat ishlab chiqarishining 8-10% ini tashkil etdi[44]. Bu soha minglab kishiga ish o'rni berdi, respublika budjetiga katta miqdorda daromad keltirdi va boshqa sanoat tarmoqlarining rivojlanishiga hissa qo'shdi.

1950-yilga kelib O'zbekistonda:

- 450 dan ortiq neft va gaz qudug'i mavjud edi
- 3 ta neft qayta ishlash zavodi ishlardi
- 250 km gaz quvurlari qurilgan edi
- 15 mingdan ortiq odam neft-gaz sanoatida ishlardi[8. C 234]

Muhokama. 1900–1950-yillar O'zbekistonda neft va gaz sanoatining poydevori yaratilgan davr sifatida baholanadi. Ushbu sohaning rivojlanishi agrar yo'naltirilgan iqtisodiyot sharoitida sanoatlashtirish jarayonini tezlashtirdi. Ayniqsa, Farg'ona vodiysi neft sanoatining markaziga aylandi.

Shu bilan birga, rivojlanish jarayonida bir qator muammolar ham mavjud edi: texnika yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi va ekologik masalalarga yetarlicha e'tibor berilmasligi. Biroq davlat tomonidan olib borilgan siyosat sanoatning barqaror rivojiga xizmat qildi.

Xulosa. 1900-1950-yillar O'zbekistonda neft va gaz sanoatining shakllanishi va rivojlanishining muhim bosqichi bo'ldi. Bu davr bir necha tarixiy bosqichlarni o'z ichiga oldi:

1. **Dastlabki bosqich (1900-1917)** — geologik qidiruv, birinchi konlarning kashf etilishi va primitiv ishlab chiqarishning boshlanishi davri.
2. **Tiklanish bosqichi (1917-1930)** — milliyashtirish, fuqarolar urushidan keyingi tiklanish va NEP davridagi bosqichli o'sish davri.
3. **Jadal rivojlanish bosqichi (1930-1941)** — industriallashtirish, gaz sanoatining paydo bo'lishi va ilmiy-texnik taraqqiyot davri.
4. **Urush davri (1941-1945)** — strategik ahamiyatning oshishi va ishlab chiqarishning mobilizatsiyasi davri.
5. **Tiklanish va yangi kashfiyotlar bosqichi (1945-1950)** — tinch yo'lga o'tish, yangi konlarning kashf etilishi va kelajakdagi rivojlanish uchun asosning yaratilishi davri.

50 yillik davr mobaynida O'zbekiston neft-gaz sanoati deyarli mavjud bo'lmagan holdan respublika iqtisodiyotining muhim tarmoqlariga aylandi. 1950-yilga kelib O'zbekiston O'rta Osiyoning yirik neft va gaz ishlab chiqaruvchisi bo'lib, kelajakda yanada kuchli rivojlanish uchun mustahkam asos yaratdi.

Bu davrda to'plangan tajriba, yaratilgan kadrlar va ilmiy-texnik potensial 1950-yillarning ikkinchi yarmida va keyingi davrlarda O'zbekiston neft-gaz sanoatining gullab-yashnashiga asos bo'ldi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Алимова Д.А. История нефтяной промышленности Узбекистана. – Ташкент: Фан, 2005. – С. 23.
2. Губкин И.М. Геологическая разведка в Средней Азии. – Москва: Недра, 1925. – С. 45-47.
3. Каримов А.К. Развитие нефтегазового комплекса Узбекистана. – Ташкент: Университет, 1998. – С. 12.
4. Рахманов А. Фергана водийсининг нефт саноати тарихи. – Тошкент: Ўқитувчи, 2002. – Б. 34.
5. История индустриализации Узбекской ССР (1926-1941). Том 1. – Ташкент: Издательство АН УзССР, 1966. – С. 156.
6. Алимова Д.А. Кўрсатилган асар. – Б. 29.
7. Рахманов А. Кўрсатилган асар. – Б. 41-42.
8. Мирзаев Т.М. Промышленность Туркестана в начале XX века. – Ташкент: Фан, 1974. – С. 234.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).